

Kopt szintaxis és a görög igék átvételi morfológiája

Egedi Barbara
MTA Nyelvtudományi Intézet

Az egyiptomi nyelv utolsó, a 3. és 13. század között használt ún. kopt nyelvszakaszának jellegzetes vonása, hogy több évszázados kulturális együttélés és nyelvkontaktus eredményeképpen szókincsének csaknem egyötödét görög jövevényszavak teszik ki. Sajnos a koptot megelőző időszakra jellemző összetett nyelvi helyzet (az erős diglosszia jelenség) szinte lehetlenné teszi, hogy e kölcsönszóréteg beilleszkedésének idejét és módját meghatározzuk.

Előadásomban a koptba bekerült görög igék átvételi morfológiájával foglalkozom, felülvizsgálva és kiértékelve a vonatkozó kutatási eredményeket és a nyelvi adatokat. A hagyományos infinitivus vs. imperativus vita mellé az utóbbi években egy harmadik, alternatív megközelítés társult (Shisha-Halevy 2003, Reintges 2001, 2004, 2005), mely szerint a görög igék ragozatlanul kerültek a koptba, méghozzá egyfajta főnévi morfológiával, és egy hol látható, hol rejtett ún. *light-verb* segítségével illeszkednek a kopt mondatstruktúrába. Miután rámutatok ez utóbbi javaslat gyengeségeire, amellet fogok érvelni, hogy a látszólag valószínűtlen imperativus-alakban történt átvétel levezethető az átvevő nyelv szintaxisából és a folyamat természetes magyarázatot nyerhet az írásban nem megjelenő pre-kopt nyelvváltozat nyelvtani szabályainak rekonstruálásával. A kivételesnek tűnő alakok szórványos meglétét pedig közvetett, interdialektális kölcsönzés lehetőségével magyarázom.

Az esettanulmányt különösen érdekessé teszi, hogy az erős kontaktushatás eredményeképpen nemcsak lexikális osztályokba tartozó elemek, hanem görög funkciósavak (prepozíciók, kötőszavak) is beépültek a kopt nyelvbe. Mindazonáltal a gazdag morfológiát mutató görög nyelv és a végletesen analitikus kopt mondat szerkezet találkozására jól mutatja, hogy a két nyelv grammatikájának drasztikus eltérései nem engedik, hogy a hatás egy bizonyos pontot meghaladjon.